

ПОЕТИКА МІСТИЧНОГО В ТВОРЧОСТІ ФЕДОРА ПОТУШНЯКА

Кравець Лариса Вікторівна,

доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри філології

Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II

ORCID ID: 0000-0002-5486-0642

Scopus Author ID: SC 57224002876

Researcher ID: AAW-4314-2021

У статті охарактеризовано феномен містичного та проаналізовано його вияв у поезії українського поета Ф. Потушняка. Мета статті полягала у визначенні специфіки вираження містичного у поетичних творах українського письменника. Акцентовано, що параметри вираження містичного в художніх творах за час тривалої історії не були сталими й залежали від соціокультурних чинників – епохи, стилю, напрямку, а також особистості митця. У літературі нової доби найбільш сприятливими для вираження містичного виявилися романтизм і модернізм (зокрема, символізм), а згодом постмодернізм, які відкрили інші можливості для реалізації творчого потенціалу автора, ніж було доти, та спрямували на розширення інструментарію. Сучасні філософські концепції демонструють неоднотайність у визначенні цього феномена, але водночас пропонують і розширене його розуміння. В українській науці накопичено значний досвід з вивчення містичного в художній літературі. З'ясовано, що поезія Ф. Потушняка виразно модерна, проіннята західноєвропейськими філософськими ідеями, позначена впливом символізму, імажинізму, сюрреалізму, неоромантизму. У ній часто ірреальне витісняє реальне, а містика поєднується з філософією. Містичне є однією із характерних ознак поетичної творчості Ф. Потушняка. У вираженні містичного переважають образи природи. Вираження містичного в поезії автора часто переплітається із вираженням піднесеного. За допомогою містичних образів автор передає широку гаму думок і переживань ліричного героя, глибину сприймання і відчуття реального світу. Через містичне митець також демонструє нерозривний зв'язок людини й природи та можливість розширення меж сприйняття світу, наближає до сприйняття ідеї про нескінченність. Для вираження містичного автор вживає численні символи, метафори, аллюзії, порушений порядок слів, специфічне інтонування, ритм, творить асоціативно ускладнені образи, згущує образність. Загалом поезія Ф. Потушняка демонструє розширення виражальних можливостей мови, вона людиноцентрична і життєлюбна.

Ключові слова: Федір Потушняк, поет, поезія, містичне, метафора, епітет, символ.

Larysa Kravets. Poetics of the mystic in the work of Fedor Potushnyak

The article characterizes the mystical phenomenon and analyzes its manifestation in the poetry of the Ukrainian poet F. Potushnyak. The purpose of the article was to determine the specifics of the expression of the mystical in the poetic works of the Ukrainian writer. It is emphasized that the parameters of mystical expression in artistic works during the long history were not constant and depended on socio-cultural factors – era, style, direction, as well as the personality of the artist. In the literature of the new age, romanticism and modernism (in particular, symbolism), and later postmodernism, were the most favorable for the expression of the mystical, which opened up other possibilities for the realization of the author's creative potential than before and led to the expansion of the toolkit. Modern philosophical concepts show inconsistency in the definition of this phenomenon, but at the same time offer an expanded understanding of it. Ukrainian science has accumulated considerable experience in the study of the mystical in fiction. It has been found that F. Potushnyak's poetry is distinctly modern, imbued with Western European philosophical ideas, marked by the influence of symbolism, imagism, surrealism, and neo-romanticism. In it, the unreal often displaces the real, and mysticism is combined with philosophy. The mystical is one of the characteristic features of F. Potushnyak's poetic work. Images of nature prevail in the expression of the mystical. The expression of the mystical in the author's poetry is often intertwined with the expression of the sublime. With the help of mystical images, the author conveys a wide range of thoughts and experiences of the lyrical hero, the depth of perception and feeling of the real world. Through the mystical, the artist also demonstrates the inextricable connection between man and nature and the possibility of expanding the limits of world perception, adjusts to the perception of the idea of infinity. To express the mystical, the author uses numerous symbols, metaphors, allusions, broken word order, specific intonation, rhythm, creates associatively complicated images, thickens imagery. This activates the reader's imagination, leads to slow intellectual and creative reading. In general, the poetry of F. Potushnyak demonstrates the expansion of the expressive possibilities of language, it is human-centric and life-loving.

Key words: Fedir Potushnyak, poet, poetry, mystical, metaphor, epithet, symbol.

Вступ. Феномен містичного, експонуючи людське прагнення богопізнання, осягнення космософії й усвідомлення сенсу існування, віддавна присутній у художній літературі. Асоціюючись у широкому розумінні із трансцендентним, окультним, таємничим, надприродним, потойбічним, містичне завжди потребувало особливого художньо-образного вираження, спеціальних засобів і прийомів. Параметри його вияву в художніх

творах за час тривалої історії не були сталими й залежали від соціокультурних чинників – епохи, стилю, напрямку, а також особистості митця. У літературі нової доби найбільш сприятливими для вираження містичного виявилися романтизм і модернізм (зокрема, символізм), а згодом постмодернізм, які відкрили інші можливості для реалізації творчого потенціалу автора, ніж було доти, та спрямували на розширення інструмен-

тарію. Проте твори містичного характеру з'являлися і на попередніх етапах розвитку літератури, наприклад в епоху бароко, що засвідчує творчість Г. Сковороди.

Як явище духовного життя людини містичне завжди привертало увагу не тільки митців, а й філософів, учених. Теоретичне висвітлення ця проблема здобула, зокрема, у працях Г. Сковороди, П. Юркевича. Д. Чижевський убачав специфіку містичного в практичному аспекті і пояснював як «цю або ту форму виходу людини поза межі її власного ества та зближення її – в цій або тій формі – до божественного буття: споглядання Бога, злиття з Богом, з'єднання з Богом...» [1, с. 209]. Сучасні філософські концепції демонструють неоднотайність у визначенні цього феномена, але водночас пропонують і розширене його розуміння, зокрема трактуючи як спосіб пізнання та любові, заснований на усвідомленні присутності Бога у внутрішніх діях людини [11]. В Енциклопедії сучасної України містика схарактеризована як «особлива частина людського досвіду, сутність якої зумовлена зіткненням із потойбічною дійсністю і виражається у різних формах єднання з абсолютним, Богом, духами тощо» [2].

З погляду літературознавства проблему містичного в українській філології вивчали Д. Чижевський, І. Франко, Ю. Бойко-Блохин, І. Качуровський та ін. Серед сучасних дослідників – Б. Шалагінов, Н. Висоцька, О. Вещикова, Т. Гребенюк, А. Гурдуз, О. Червінська та ін. Зокрема Б. Шалагінов розглядає містичне у зв'язку з філософією І. Канта й німецьким романтизмом, пояснюючи його як «відчуття певної таємниці, яке, не збагачуючи нас новими знаннями про предмет («річ»), задовольняє й підносить душу своїм об'ємом, в якому водночас немає конкретного змісту. Це «чисте» переживання («інтелектуальне споглядання»). Але й не «безцільне» зовсім, бо воно настроює душу на сприйняття ідеї про безконечність» [3, с. 125]. Дослідник вважає, що сама природа містичного зумовлює художній синкретизм мистецтв [3, с. 125]. Традиційно у фокусі літературознавчих досліджень здебільшого перебувають філософські й естетичні засади містичного в літературі. Водночас особливості вербалізації цього феномена в художніх текстах не менш важливі й потребують детального розгляду. Лінгвістичне вивчення засобів вираження містичного перебуває на початкових етапах.

Матеріали та методи. Матеріалом дослідження послужили поетичні твори закарпатського письменника Ф. Потушняка, в яких наявні численні приклади вираження містичного. Творча спадщина митця, до якої входять поетичні й прозові твори, уже була об'єктом літературознавчих досліджень. Найґрунтовніший аналіз творчого доробку автора подано в монографії Л. Голомб «Поетична творчість Федора Потушняка» (2001), де проаналізовано видані за життя митця й невидані збірки поезії. Дослідниці належить також стаття «У таємничому дивосвіті слова. Лірика Федора Потушняка» (2000), подана як передмова до збірки вибраного Ф. Потушняка «Хвилини вічності: лірика». Твори митця різнопланово вивчали Ю. Балега, Е. Балла, В. Барчан, Н. Вигодованець, О. Ігнатівич, М. Козак, О. Кордо-

нець, Т. Лях, В. Поп, Н. Ребрик, Г. Сабадош, І. Сенько, О. Тиховська, Д. Федака, М. Яремкович. Серед мовознавчих досліджень статті Т. Вільчинської, В. Папіш, О. Чижмар, Г. Снєозик, В. Барчан.

Пропоноване дослідження поетики містичного у творах Ф. Потушняка виконане на засадах лінгвософії – методології, представлений у колективній монографії «Лінгвософія українських текстів ХХІ століття» (2023). Лінгвософська методологія – це інтегративно-стилістичне дослідження текстів різних стилів, у тому числі і художніх. Лінгвософія передбачає «пізнання буття через семантику і прагматику одиниць мовного рівня, які виявляємо за концептуально-знаковим наповненням художніх текстів. Відповідно *Слово*, занурене в контекст доби, конкретної інформації та ситуації, розкриває свою семасіологічну потугу, усю свою внутрішню від моменту зародження в логосі *лінгвокультурну пам'ять* про час уживання, про дискурс, у якому з'єднані *мовець – ситуація – інтенція – емоція – оцінка – суспільні та особистісні уподобання* тощо. Наділене функцією інструмента пізнання воно саме стає об'єктом пізнання» [4, с. 316]. Текст художнього твору, за словами С. Єрмоленко, «багатовимірний, а прочитання його з погляду лінгвософії як методології інтегративної стилістики та історії української літературної мови дає змогу виявити зображально-виражальні потужності українського Слова – скарбниці пам'яті народу, невинної ріки пізнання, розширення раціональних і емоційно-психологічних рефлексій людини на події реального часу» [5, с. 44]. Дослідження поетичних текстів Ф. Потушняка на засадах лінгвософії дає змогу повніше інтерпретувати зміст творів автора.

У ході дослідження також застосовували методи текстової ідентифікації словесних образів (для фіксації словообразів містичного характеру в поетичних текстах); поняттєво-лінгвальний метод – для диференціації у складі зафіксованих лексем стилістично нейтральних і стилістично забарвлених (образних) одиниць; лексико-семантичний аналіз – для простеження семантико-стилістичних змін у структурі слова; описовий – для інтерпретації та узагальнення зібраного фактичного матеріалу

Результати. У межах дослідження містичне трактуємо як виражене за допомогою мовних засобів «нечуттєве або екстравертне об'єднувальне переживання суб'єктом об'єкта, яке дає можливість ознайомитися з реальністю чи станом речей, які недоступні чуттєвому сприйманню» [12].

Мовні засоби вираження містичного в поетичному тексті детально розглядав Д. Чижевський на матеріалі творчості Г. Сковороди, якого вважав поетом-містиком. Учений підкреслював, що творчості митця притаманні *універсалізм* й *антитетика*, увиразнені ритмікою й «гармонією звуків» (римами, асонансами й алітераціями). Універсалізм дослідник пов'язував із стремлінням Г. Сковороди «через перераховування, різноманітність прикладів та порівнянь, викликати враження, що його аргументація має справу, так би мовити, з усім космосом. Не лише Св. Письмо, а й твори Сковороди (що

є коментарем та інтерпретацією Св. Письма) є «мікрокосмос» або «символічний світ», що вичерпує не лише всю дійсність, а й усю можливість!...» [1, с. 218]. Антистетика, за Д. Чижевським, – «постійний рух думки між двома (то такими, то іншими) протилежними (або іноді – спорідненими) поняттями є характеристична форма містичного думання не лише часів барока, а й старовини» [1, с. 223]. Д. Чижевський вказує на традиційність засобів вираження містичного у поезії Г. Сковороди. Водночас містичне у літературі – це не «позаісторична постійна даність», а «змінна величина, параметри котрої визначаються загальним *Zeitgeist* – настроєм і духом епохи» [6, с. 3].

З розвитком літератури змінюються й мовні засоби вираження містичного. Так, Т. Гундорова зазначає, що символізм характеризує нова мова, яка є ключовим елементом цього стилю [7, с. 182]. Слово набуває особливої функції, перетворюючись на своєрідний фетиш, що часто має містичний зміст. До характерних ознак символізму Т. Гундорова, покликаючись на С. Єфремова, відносить «розмивання» семантичної основи слова, а також зростання ролі ритмічних, інтонаційних, живописних, музико-силабічних структур образотворення в сугестивному дискурсі символізму» [7, с. 83]. Це вже інше використання мовних й інтонаційних засобів, ніж у бароковий чи романтичний період.

Важливу роль у вираженні містичного відіграє сугестія. Г. Лавкрафт, який писав у жанрах містики і жаху, зазначав, що вона допомагає підтримувати в читача відповідний настрій: «Саме атмосфера, а не дія є необхідністю літератури про надприродне. Справді, все, чим тільки може бути чудесна історія, – це яскрава картина певного типу людського настрою. <...> Найпершу увагу слід приділяти витонченому навіюванню – невідчутним натякам і штрихам вибраних асоціативних деталей, котрі виражають відтінки настроїв і поступово будують розпливчасту ілюзію дивної реальності нереального» [13]. Згадані письменником засоби і прийоми актуальні не тільки для прози, але й поезії.

Ознаки містичного, подібні до описаних вище, наявні й у поетичних текстах Ф. Потушняка. Найбільшою мірою це стосується збірок «Можливості» та «На білих скалах». Для вираження стану «розширеної свідомості», коли «я» виходить за свої межі й «розпростороється в неохопному, проте не розчиняється повністю, розширюється до неохопного» [3, с. 117], автор вживає метафори, символи, аллюзії, порушений порядок слів, специфічне інтонування, ритм та ін. Митець прагне «відтворити такі стани душі, які не цілком піддаються «поезії привичній, тому що вона не має на це засобів» [9, с. 47].

Поетичний стиль Ф. Потушняка формувався під впливом мистецьких віянь початку ХХ ст., а також праць З. Фрейда, А. Бергсона, маніфесту А. Бретона та ін. Поезія митця пройнята західноєвропейськими філософськими ідеями, позначена впливом символізму, імажинізму, сюрреалізму, неоромантизму, водночас вона закорінена в культурі рідного краю. Ф. Потушняк шукав такі способи письма, такі художні засоби та при-

йоми, які б найповніше передавали всі порухи душі митця, всю глибину сприймання і переживання реального світу. У поетичних творах автора почасти ірреальне витісняє реальне, а містика поєднується з філософією. Проте це не втеча від дійсності, а її оригінальне поетичне вираження. Доробок поета, а саме збірку «На білих скалах», на думку Л. Голомб, «за рівнем майстерності, емоційної сугестивності, за глибиною проникнення в світ людської душі можна сміливо ставити в один ряд із творчими здобутками Богдана-Ігоря Антоновича й Павла Тичини» [8, с. 181].

Ф. Потушняк убачав сутність творчості в тому, що «духовність перемагає конечність». У статті «Поет і критика» (1943) митець писав: «Естетичне творче почуття наступає тоді, коли особа увільняється од земного ряду і піднімається до вищого ряду речей, зливається із первісним духовним своїм станом, божеством, якого єсть акциденцією, – де переважає величність, естетичне підняття, де центром єсть гармонія і повна незаінтересованість і свобода» [9, с. 39]. Таке розуміння творчого процесу цілком корелює із поглядами І. Канта, який відкрив нові можливості для розвитку містичного. Б. Шалагінов зазначає, що гносеологічна система І. Канта моделює шлях, який «починається від цілком реальної точки, що її фіксує наша чуттєвість, поступово переходить у сферу абстрактних понять, а закінчується самою нескінченністю, де емпіричні поняття втрачають свою силу, вловити яку може лише містичне почуття. Почавши з кінцевого, наша думка логічно приходить до нескінченного. Так встановлюється тотожність між кінцевим і нескінченим. Але ця тотожність дається нам лише у внутрішніх почуттях. Цим самим вивіщується особистість, яка поставала як *творець* цього нескінченного у своїх глибинах світу, що розгортався в її власній свідомості» [3, с. 124].

У поезіях із циклу «Золоті сни» (збірка «Можливості») Ф. Потушняк прагне максимально точно виразити живі, органічні переживання творчої особистості в хвилини натхнення, відтворити рух уяви і думки. Відчуття найбільшого творчого піднесення сконцентровано в образі *духа на білих скалах*: *На шпильях білих скал мій дух стояв, // Спустивши крила ясними слідами...* («Горить рубін у ниві, в полях пожежа», с. 90). Переживання піднесеного, яке вивільняє дух, пригнічуючи тілесність, переплітається в поетичних текстах із переживанням містичного, яке, навпаки, «апелює до тілесної чуттєвості» і знерухомлює душу, вона «не тільки не хоче простору, а навіть ховається від нього» [3, с. 126–127]: *На береги ріки, на скали сірі // Розвісив місяць біломертву тінь, // Пустиня спить, не рухнесь туга в вирі, // Премудроясна неба розжевінь... // І сфінкс заснув в містично-п'янім слові, // Хвилини йдуть краплинами в рядах, // У ніжній днів закляті думи мові, // Знов правлять зір космічний вільний шлях. // На шпильях скал мій дух у нерухомі // Склонивсь вогні, пливають у даль роки, // Десять птах збудивсь на мертвім ночі зломі // І канув овоч з вічної руки. // Єдиний взмах – і зорі з високості // Упадуть в діл, як срібнобілі брости* («На береги ріки, на скали сірі...», с. 90–91). Образ *духа* – це

поетично виражена творча активність, перехід від світу речей до світу ідей і навпаки. Він зображений у стані нерухомості, спокою, рівноваги, але водночас і творчої напруги. Текст насичений численними містичними символами, які творять тло для ключового образу і водночас доповнюють його зміст. Серед них найпомітнішу роль відіграє образ *білих скал*, який увиразнює високість духу, посилює значення піднесеності, свободи, величності. Цьому значною мірою сприяє епітет *білий*, що символізує чистоту, святість. На думку Л. Голомб, образ *білих скал* один із тих, «які в процесі саморозвитку нарошують усе нові й нові відтінки значень, породжують цілі гнізда споріднених образних асоціацій, за допомогою яких поет намагається зрозуміти себе, дати зліпок стану душі на кожному новому витку свого сходження на вершини творчості...» [9, с. 35].

Містичне Ф. Потушняк виражає здебільшого через образи природи, нанизуючи їх та вибудовуючи розпливчасту картину уявної реальності: *Чоло гори містичний клонув зуб, // Маленькі хмари ті, як ікри над водою, // Сьогодні в полі візьмуть хмари шлюб, // Маленькі хмари ті, як ікри над горою. // Заржавіли тоненькі леза слів, // Як мохом, вічність проростає дивом, // І коси го́мін озерам заплів, // Як мохом, вічність проростає дивом. // Всміхнулися краплини теплі вод, // Як іній, тають в грудях трав хотіння, // Та срібна туча, мрій у висі льот, // Як іній, тають в грудях трав хотіння* («Чоло гори містичний клонув зуб» с. 133–134). Вираження містичних переживань через образи природи видається цілком закономірним, оскільки «містичне тісно пов'язане з відчуттям певної живої сили в неживому» [3, с. 126]. Це також дає змогу авторові передати відчуття безпосередньої єдності з природою як основою буття людини. До частовживаних містичних образів природи в поезіях Ф. Потушняк належать: *дракон / змій / гад, птах, ворон, місяць, чорні хмари, скелі, туман, пустеля, вогні* з якими поєднуються *дзвін, духи, могили, гроби, чорна діва, відьми, чорний ангел* та ін. У поетичних текстах ці символи є не засобами, а результатами пізнання, оскільки за допомогою них автор виражає трансцендентне.

Один із ключових образів у поезії Ф. Потушняк – *ніч*, містичний зміст якого сформувався у добу романтизму. Творення містичного образу ночі відбувається за участі численних асоціативних деталей, зокрема *темряви, блілого місяця, зірок, туману, вогнів, мороку, страху* тощо. Нанизуючи ці мікробрази та посилюючи їх іншими образами з відповідною семантикою, автор передає психологічний стан ліричного героя: *Глибока ніч, пустиня, шлях, // У темнім борі вітер грає, // Маленький птах, маленький птах // З віконця мого відлітає... // Таємний полем бродить страх, // Тумани кругом чорні нині, // Вогні потали на шляхах // І тихо в низькій цій хатині. // Щось кличе в темін відійти, // Незнане в мраках на просторі, // Себе наново віднайти // В твоїм глибокім, вічнім зорі... // У білих мертвих десь снігах, // Запав невинний щастя птах* («Глибока ніч, пустиня, шлях...» с. 101–102). Ніч у Ф. Потушняк це не просто частина доби, це таємничий час, що ховає безмежне

і невідоме, це ірраціональна реальність, але це також час творчих злетів: *Якийсь таємний геній тут // Підносить келих наді мною, // Кургани ночі в води йдуть, // Вогні жевріють за горою. // Знов в душу втомлену мою // Розлили зорі вічні сили, // І невідоме пізнаю // І виростають серцю крила. // В куці з'явиться вогневім // І зникне враз і ніч наново, // В промінні яснім, золотім // Вогненне слово, віще слово* («У синяву небес з вершин», с. 97). Нічний час сприяє «виходу за межі «я», розпросторенню його в безмежному, піднесенню, творчості.

Містичним образом, який проходить через усю поезію Ф. Потушняк, є таємничий *шаркань* (змій, гад): «як органічний елемент полівалентності образної картини світу в його контрастах, загадках і таємницях це створіння виявляється просто необхідним для митця. Майже увесь спектр магічних властивостей змія, яким наділила його народна фантазія, так чи інакше зачіпає творчу уяву поета-символіста: враження жаху, що викликає тіло «гада», загадковість, укрита мудрість, яка в свідомості людини творчої праці асоціативно пов'язується зі словом» [9, с. 53]. Цей образ з'являється в різних, часом несподіваних картинах – у повітрі, лісі, горах, скелях: *Над городом у діл повис // Сріберний змій і зореокий, // Примари горами знялись, // На ускаля повзуть високі* («Пожовкля ніч, туман зорить...» с. 123), *Зеленоперий мудрий гад* («Сріблесті мислі спілих днів...», с. 102), *і гад пливе з перстенів ночі* («Зелена луна», с. 104). Образи *змія і ночі* інколи поєднуються в одному тексті, посилюючи колорит таємничості: *Знялися птахи та й летять // Крізь ніч глибоку над полями // Закляті змії не зорять // У чаші ночі над горами* («Знялися птахи та й летять...», с. 121).

Ф. Потушняк часто вдається до згущення містичних образів, передаючи в такий спосіб психологічний стан ліричного героя, наприклад, високий ступінь тривоги, страху: *Заснуло поле... замок на скелі, // В криваві згусли подихи коралі, // І криче ворон... з мокрої землі, // Три відьми встали п'яні на прогалі. // У диких водах чорний страх дозрів, // По межах плачуть нехречені діти, // А очі їх – і полумін, і гнів, // І меркнуть зводів зчорнілі орбіти, // Над гробами підносяться увись, // Лютує страх, у нетрі жмуться змії, // Над городом, як привид, оповис // У петлі морок чорної надії* («Заснуло поле... замок на скелі...», с. 119–120).

Для вираження містичного автор залучає також образи з міфології інших народів світу. Серед них образ Голема, що походить з єврейської міфології та має широкий символічний зміст позитивної і негативної оцінки. Цей образ характерний для творів жахів та фентезі. Голем у поезіях Ф. Потушняк з'являється лише епізодично і доповнює колорит таємничості: *Як плесо, город, мертво спить ріка, // Доці ідуть, маленькі, чорні діти, // Стареча ночі спочена рука // Шукає там невинні хворі квіти. // Під ношею похилих, чорних дум // Схилився сумерк тяжко у незмозі, // І діва чорна точить в кухлі сум // В старезній корчмі тамка при дорозі. // Чом свіча в храмі пиняво горить? // (В святині Голем, кажуть, був днесь вночі) // Чом бліді твоїх*

усмішки ланіт, // Ти, діво дивна, в завої отрочім? («Як плесо, город, мертво спить ріка», с. 120). Для вираження містичного, але такого, що несе певну загрозу, звертається митець до образу Азраїла. Янгол смерті в ісламі та деяких юдейських течіях, він приймає останній подих людини і випускає її душу. Такий зміст цей образ реалізує і в поезії Ф. Потушняка: *Забутих дум сріберний пил, // Зловіщих мрій не видно коло, // І лине грізний Азраїл // З мечем кривавим у неволі. // І чю голову зожне, // Кого загорне в свої крила?* («Коралі уст твоїх горять...», с. 124).

Висновки. Містичне є однією із характерних ознак поетичної творчості Ф. Потушняка. За допомогою містичних образів автор передає широку гаму думок і переживань ліричного героя, глибину сприймання і відчуття реального світу. Через містичне митець також демон-

струє нерозривний зв'язок людини й природи та можливість розширення меж сприйняття світу, налаштовує на сприйняття ідеї про нескінченність.

Для вираження містичного автор вживає численні символи, метафори, алюзії, порушений порядок слів, специфічне інтонування, ритм, творить асоціативно ускладнені образи, згущує образність. Це активізує уяву читача, спрямовує на повільне інтелектуально-творче читання. Загалом поезія Ф. Потушняка демонструє розширення виражальних можливостей мови, вона людиноцентрична і життєлюбна.

Виконане дослідження є першою спробою вивчення поетики містичного в поезії Ф. Потушняка на засадах лінгвософії. Результати аналізу показали перспективність подальших мовознавчих студій в аспекті поглибленого вивчення поетичного доробку митця.

Література:

1. Чижевський Д. Містика. *Філософія Г. С. Сковороди*. Харків, 2004. С. 209–236.
2. Хамітов Н.В. Містика. *Енциклопедія сучасної України* [Електронний ресурс]. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2019. URL: <https://esu.com.ua/article-67927>
3. Шалагінов Б.Б. Німецький романтизм і містичне. *Поетика містичного*. Чернівці: Чернівецький національний університет, 2011. С. 117–161.
4. Бибик С.П. Лінгвософія концептуально-знакового дослідження художнього твору. *Лінгвософія українських текстів XXI ст.* : монографія / Єрмоленко С. Я., Бибик С. П., Ганжа А. Ю., Коць Т. А., Сюта Г. М. Київ: Інститут української мови НАН України, 2023. С. 316–318.
5. Єрмоленко С.Я. Лінгвософія роману Ліни Костенко «Записки українського самашедшого». *Лінгвософія українських текстів XXI ст.* : монографія / Єрмоленко С. Я., Бибик С. П., Ганжа А. Ю., Коць Т. А., Сюта Г. М. Київ: Інститут української мови НАН України, 2023. С. 44–90.
6. Висоцька Н. Містичне як прийом: постмодерні примари Хайгейтського цвинтаря. *Питання літературознавства*. 2011. Вип. 83. С. 3–14.
7. Гундорова Т. (1) Проявлення Слова: Дискурсія раннього українського модернізму. Київ: «Критика», 2009. 447 с.
8. Голомб Л. Г. (2) Збірка поезій Федора Потушняка «Терези вічності». *Carpatica – Карпатика*. Вип.9. Ужгород, 2001. С. 179–185.
9. Голомб Л.Г. Поетична творчість Ф. Потушняка. Ужгород: Гражда, 2001. 98 с.
10. Потушняк Ф.М. Мій сад: Поезії і драми. Ужгород: Закарпаття, 2007. 576 с.
11. McGinn B. The Essential Writings of Christian Mysticism. New York: Modern Library. 2006. 594 p.
12. Stanford Encyclopedia of Philosophy. URL: <https://plato.stanford.edu/entries/mysticism/>
13. Lovecraft H.P. Notes on Writing Weird Fiction. URL: <https://www.hplovecraft.com/writings/texts/essays/nwwf.aspx>

References:

1. Chyzhevskiy D. (2004) Mistyka [Mysticism]. *Filosofia H.S. Skovorody*. Kharkiv. S. 209–236 [in Ukrainian].
2. Khamitov N.V. (2019) Mistyka [Mysticism]. *Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy* [Elektronnyi resurs]. Kyiv: Instytut entsyklopedychnykh doslidzhen NAN Ukrainy. URL: <https://esu.com.ua/article-67927> [in Ukrainian].
3. Shalahinov B.B. (2011) Nimetskyi romantyzm i mistychne [German Romanticism and the Mystical]. *Poetyka mistychnoho*. Chernivtsi: Chernivetskyi natsionalnyi universytet. S. 117–161 [in Ukrainian].
4. Bybyk S.P. (2023) Linhvosoifiia kontseptualno-znakovoho doslidzhennia khudozhnoho tvor [Lingvosophy of Conceptual and Semiotic Analysis of a Literary Work]. *Linhvosoifiia ukrainskykh tekstiv KhKhI st.* : monohrafiia / Yermolenko S. Ya., Bybyk S. P., Hanzha A. Yu, Kots T. A., Siuta H. M. Kyiv: Instytut ukrainskoi movy NAN Ukrainy. S. 316–318 [in Ukrainian].
5. Yermolenko S.Ya. (2023) Linhvosoifiia romanu Liny Kostenko “Zapysky ukrainskoho samashedshoho” [Lingvosophy of Lina Kostenko’s Novel ‘Notes of a Ukrainian Madman’]. *Linhvosoifiia ukrainskykh tekstiv KhKhI st.* : monohrafiia / Yermolenko S. Ya., Bybyk S. P., Hanzha A. Yu, Kots T. A., Siuta H. M. Kyiv: Instytut ukrainskoi movy NAN Ukrainy. S. 44–90. [in Ukrainian].
6. Vysotska N. (2011) Mistychne yak pryiom: postmoderni prymary Khaiheitskoho tsvyntaria [The Mystical as a Device: Postmodern Ghosts of Highgate Cemetery]. *Pytannia literaturoznavstva*. Vyp. 83. S. 3–14. [in Ukrainian].
7. Hundorova T. (2009) Proiavlennia Slova: Dyskursiia rannoho ukrainskoho modernizmu [Manifestation of the Word: Discourse of Early Ukrainian Modernism]. Kyiv: “Krytyka”. 447 s.
8. Holomb L.H. (2001) (1) Zbirka poezii Fedora Potushniaka “Terezy vichnosti” [The Poetry Collection of Fedir Potushniak ‘The Scales of Eternity’]. *Carpatica – Karpatyka*. Vyp.9. Uzhhorod, S. 179–185 [in Ukrainian].

9. Holomb L.H. (2001) (2) Poetychna tvorchist F. Potushniaka [The Poetic Works of F. Potushniak]. Uzhhorod: Grazhda. 98 s. [in Ukrainian].
10. Potushniak F.M. (2007) Mii sad: Poezii i dramy [My Garden: Poems and Dramas]. Uzhhorod: Zakarpattia. 576 s. [in Ukrainian].
11. McGinn B. (2006) The Essential Writings of Christian Mysticism. New York: Modern Library. 594 p.
12. Stanford Encyclopedia of Philosophy. URL: <https://plato.stanford.edu/entries/mysticism/>
13. Lovecraft H.P. Notes on Writing Weird Fiction. URL: <https://www.hplovecraft.com/writings/texts/essays/nwwf.aspx>